

Suomen teologinen instituutti
Päivi Räsänen 11.4.2007

ELÄMÄN ALUN JA LOPUN ETIIKKA

Kun mieheni syntyi viisilapsisen perheen kuopuksena, kylään tullut vieras kiusoitteli vauvan sisaruksia kyselemällä, mistä hinnasta lapset myisivät pikkuveljen pois. Vauvan kolmevuotias isosisko haki tuohtuneena virsikirjan, piteli sitä käsissään väärin päin ja vastasi vieraalle napakasti: "Tässä kirjassakin sanotaan, että Niilo-Pekkaa ei myydä mistään hinnasta." Kolmevuotias tyttö oivalsi kristillisen ihmiskuvan ytimen. Ihmisen arvoa ei voi koskaan mitata markkina-arvoissa. Ihmistä, pientä lastakaan ei myydä mistään hinnasta. Jokainen ihminen kokoon, väriin, ikään tai tuottavuuteen katsomatta, on luotu Jumalan kuvaksi ja sen vuoksi ihmisarvo ei ole suhteellinen käsite, vaan aina ehdoton ja täysi.

Raamatun ensimmäisestä luvusta löytyy ajaton ja tälläkin hetkellä tavattoman ajankohtainen ihmisyiden perusta tiivistettynä: "Jumala loi ihmisen omaksi kuvaksensa, Jumalan kuvaksi hän hänet loi, mieheksi ja naiseksi hän loi heidät." (1. Moos. 1:27) Raamatun kuvauksen mukaan ihminen ei ole syntynyt sattumalta, Jumala on luonut hänet. Toisin kuin eläimet juuri ihminen on luotu Jumalan kuvaksi, ainutkertaisen arvokkaaksi, ja siksi ihmisen elämä on pyhää.

Jokainen ihminen on arvokas sinänsä, eikä tätä arvoa tarvitse ansaita, vaan jokainen meistä on yhtä arvokas luomisen perusteella. Kristillisen ihmiskuvan näkökulmasta ihmisen arvo ei riipu hänen kyvyistään, ominaisuuksistaan tai työpanoksesta.

Usein ajatellaan, että kristillinen ihmiskuva on perinteinen, menneen ajan epätieteellinen ihmiskuva, joka vanhentuneisuutensa vuoksi on vaikeasti hyväksyttävä modernissa maailmassa. Kuitenkin Raamatun ihmiskuva on alusta lähtien haastanut ympäröivän kulttuurin ja on joutunut kaikkina aikoina vastarintaan ympäröivän kulttuurin käsitysten kanssa. Kirkon historia antiikin ajoista lähtien osoittaa, että lähetystyön edetessä pakanalliset tavat kuten eutanasia tai infantisidia eli pikkulasten surmaaminen ei-toivotun sukupuolen, vammaisuuden tai perheeseen vuoksi ovat väistyneet. Länsimainen lastensuojelutyö on saanut perustansa juuri kristillisestä ihmiskuvasta, jossa myös pikkulapsen elämän pyhyttä on kunnioitettu.

Sain työmatkani yhteydessä Roomassa tilaisuuden tutustua katakombeihin. Katakombit olivat vainotun kristillisen alkuseurakunnan salaisia, maanalaisia kokoontumispaikkoja, jonne kristityt myös hautasivat omaisensa. Pitkien pimeiden tunnelikäytävien varrella oli tuhansia kallioon louhittuja hautapaikkoja useissa kerroksissa päällekkäin. Erityisen pysäyttävänä koin valtaisan määrän pieniä hautoja, joihin mahtuivat vain aivan vastasyntyneet lapset. Roomalaiset harjoittivat perhesuunnittelua jättämällä vastasyntyneitä lapsia heitteille, mikä koitui etenkin tyttöjen ja säännönmukaisesti vammaisten lasten kohtaloksi. Kristityt keräsivät lapset huostaansa, niin elivät kuin jo kuolleet. He eivät jättäneet edes kuolleiden vauvojen ruumiita lojumaan jokien pientareille niin kuin eläinten raatoja. Näiden kristittyjen arvot olivat erilaiset kuin valtaväestön ja he myös käytännössä toimivat niiden mukaan.

Elämme historian vaihetta, jossa kristillisen kulttuurin vaikutus yhteiskuntaan on jälleen ohene-massa. Kun Roomassa ei-toivotut lapset seulottiin kuolemaan syntymän jälkeen, meillä seulonta tapahtuu jo raskausaikana lapsivesitutkimusten ja aborttien avulla. Yli 2000 vuoden kristillisestä historiasta huolimatta Eurooppaa pidetään tällä hetkellä maailman maallistuneimpana maanosana.

ABORTTI

Ratkaiseva murros aborttikysymyksessä tapahtui v. 1970, jolloin saatettiin voimaan nykyinen vapaa aborttilaki. Abortin perusteiksi oltiin jo aiemmin v:sta -50 lähtien hyväksytyt ns. lääketieteelliset syyt, ts. mikäli äidin terveys tai henki oli uhattuna, eugeeniset syyt eli sikiön vammaisuus ja eettiset perusteet, mikä tarkoittaa lähinnä raiskausta ja sukurutsaa.

Nyt aborttilakia väljennettiin myös sosiaalisiin perusteisiin, eli jos raskauden jatkaminen tai synnytys olisi äidille huomattava rasitus. Laista tehtiin siis tarkoituksella varsin väljä.

Jokainen, joka on synnyttänyt, tietää, että se on huomattava rasitus. Abortti myönnetään äidille myös, jos hän on iältään alle 17 v. tai yli 40 v. taikka kun hän on synnyttänyt neljä lasta.

Nykyisin yli 95 % kaikista aborteista tehdään näillä uusilla vapaan lain suomilla perusteilla. Käytännössä abortin saa aina, kun sitä haluaa. Aborttihakemukset ovat lähinnä muodollisuuksia.

Lain liberalisoinnista seurasi keskeytysten lukumäärän huomattava nousu niin, että v. -73, mikä oli tässä suhteessa huippuvuosi, tehtiin abortteja yli 23.000. Tämä merkitsi yli 400 keskeytystä 1.000 synnyttäjää kohti. Tämän jälkeen aborttien määrä on kuitenkin jatkuvasti laskenut, niin että vuonna -86 tehtiin maassamme 13.183 aborttia. Lukumäärä on siis pudonnut miltei puoleen pahimmista lukemista.

Raskauden keskeyttämiseen tarvitaan pääsääntöisesti yhden tai kahden lääkärin antama lupa lukuun ottamatta eugeenisia syitä eli sikiön vammaisuuden tai sairauden perusteella tehtäviä abortteja, jolloin päätöksen tekee lääkintöhallitus. Raskautta ei saa keskeyttää 12. raskausviikon jälkeen muutoin kuin lääkintöhallituksen luvalla. Läkintöhallitus voi kuitenkin myöntää keskeytyksen 20. raskausviikkoon saakka, mikäli abortin hakeminen on viivästynyt. Vammaisten etujärjestön vastustuksesta huolimatta v. -86 lakiin lisättiin maininta, että lääkintöhallitus voi antaa luvan raskaudenkeskeytykseen sikiön vammaisuuden perusteella aina 24. raskausviikkoon saakka.

Laillisen raskauden keskeytyksen suorittamisen myöhäisin viikkoraja vaihtelee huomattavasti eri maissa riippuen niiden lainsäädännöstä. Raja on sopimusluontoinen ja kohdussa elävän lapsen kannalta täysin mielivaltainen. Rajan asettamiseen ovat vaikuttaneet lähinnä käytössä olevien aborttitekniikoiden terveyshaitat äidille sekä eräissä tapauksissa sikiön ns. elinkelpoisuus eli viabiliteettiraja. Alimpana sikiön elinkelpoisuusrajana pidetään tällä hetkellä 24. raskausviikkoa. Tämä tarkoittaa sitä, että nykyisillä hoitokeinoilla ei pystytä pitämään tätä nuorempia keskosa elossa kohdun ulkopuolella. Elinkelpoisuusraja on jatkuvasti alentunut lääketieteen tekniikan edistyessä.

KENELLÄ ON VASTUU?

Abortti ei tule koskaan olemaan eettisesti neutraali lääketieteellinen toimenpide. Se nostaa pintaan erilaisten ihmiskäsitysten ja arvojen ristiriidat. Suomalaisen ja koko läntisen maailman ihmiskäsitys on pohjautunut vakaaseen konsensukseen jokaisen ihmisen yhtäläisestä arvosta ja oikeudesta elämään. Henkirikos on vakavin rikos ihmisyyttä vastaan, eikä sen paheksuttavuus riipu uhrin iästä, koosta tai kyvyistä. Kuitenkin niin Suomessa kuin useimmissa vastaavissa länsimaissa on viime vuosikymmeninä järjestetty kohdussa elävän lapsen surmaamiselle laillinen väylä terveydenhuollon puitteissa.

Sallivan aborttilain voimaantultua Suomessa on abortoitu 36 vuoden aikana noin puoli miljoonaa lasta, tällä hetkellä lähes 11 000 vuodessa. Mikä vaikutus tällä on ihmiskuvaamme? Kun maamme ajettiin sallivaa aborttilakia, abortin puolesta argumentoitiin sikiön olevan vain umpilisäkkeeseen verrattava kuduskappale naisen ruumiissa. Naiselle tuli saada oikeus päättää oman kehonsa käytöstä. Onko abortin puolustajien vai elämän puolustajien ihmiskuva lähempänä tieteen kuvaamaa todellisuutta?

Biologisesti ihmisyksilön elämä alkaa hedelmöitymisestä. Hedelmöityksen jälkeen yksilön kehityksessä ei ole mitään ratkaisevaa käännekohtaa, jossa alkion tai sikiön voitaisiin katsoa saavuttaneen ihmisyyden. Jokainen hedelmöittynyt munasolu, tsygootti, on geneettiseltä eli perinnöllisyystieteelliseltä kannalta katsoen ainutkertainen ihmisyksilö. Siitä kehitys tapahtuu jatkuvana prosessina syntymään ja aina aikuisuuteen asti. Sikiö ei siis ole osa äitinsä ruumista, vaan hänen kohdussaan elävä ihmisyksilö. Kohdussa elävä lapsi on tosin täysin riippuvainen äidistään ravinnon- ja hapensaannin sekä lämmön ja fyysisen suojan suhteen. Kuitenkaan riippuvaisuus äidistä tai muista ihmisistä ei suinkaan lopu ns. sikiön elinkelpoisuusrajaan tai synnytykseen, vaan jatkuu vähentyen asteittain kehityksen myötä.

Lapsen elintoiminnot ovat kehittyneitä hämmästyttävän varhaisessa vaiheessa. Ensimmäiset merkit kehittyvästä keskushermostosta nähdään alkion kolmannen elinviikon alussa ja viikon kuluttua sydän aloittaa toimintansa, siis kauan ennen aborttirajoja. Muutaman päivän kuluttua ihmissikiön raajat ovat todettavissa.

Seitsemän viikon iässä, jolloin alkio on vasta kahden senttimetrin pituinen ja painaa hiukan yli gramman, on sen keskushermoston todettu lähettävän impulsseja elimistöön. Raajojen ja selän lihakset suorittavat ärsytettäessä supistuksia, ja on hyvin todennäköistä, että tuossa vaiheessa alkio aistii herkästi kosketuksen ja kivun.

Kahdeksannella viikolla on voitu rekisteröidä sikiön EEG eli aivosähkökäyrä. Sen varpaat ja sormet erottuvat selvästi, vaikka se on vasta n. 4 cm pituinen. Alle kahdeksan viikon ikäistä kohdussa elävää lasta nimitetään usein alkioksi ja sitä myöhemmin vasta sikiöksi. Sikiön kolmannen elinviikon aikana, kahdeksannesta viikosta eteenpäin elimistön rakenne on jo lähes täydellinen sormen kynsien alustoja myöten. Kahdenteentoista viikkoon mennessä sikiö pystyy puristamaan kätensä nyrkkiin, siristelemään silmäkulmiaan, kääntämään päätään ja avaamaan sekä sulkemaan suutensa. Sen on todettu suorittavan tuossa vaiheessa myös hengitysliikkeitä.

Vasta n. 16.–20. raskausviikolla äiti alkaa tuntea uuden elämän merkkejä itsessään eli sikiön liikkeitä.

Abortti-ikäinen lapsi ei ole tunnoton kuduskappale, vaan yksilö, joka kykenee tuntemaan kipua. Eläinsuojelulaki antaa paremman suojan lopetettavalle eläimelle kuin aborttilaki syntymättömälle lapselle. Eläimelle ei saa teurastettaessa tuottaa kipua, mutta abortin kivuliaisuudesta ei uskalleta edes keskustella.

Minulla oli sairaalassa lääkärikollega, joka keskusteluissamme edusti sallivaa aborttikantaa. Keran keskellä työpäivää tapasin hänet kalpeana nojailemasta seinään ja tiedustelin, onko hän sairas. Hän kertoi olleensa juuri suorittamassa raskaudenkeskeytystä, kun imulaitteesta oli tipahtanut lattialle pieni jalka reidestä irronneena. Hän oli alkanut voida pahoin ja valitti: "Tämä on pyövelin hommaa."

Vaikka raskaudenkeskeytyksiä on tehty kautta historian, lääkärin etiikka on perinteisesti kuitenkin suhtautunut niihin torjuvasti. V. 460 eKr. syntyneen lääkäri Hippokrateen valaa pidetään lääketieteen etiikan ohjeistojen perusmallina. Siinä vakuutetaan: "En tule antamaan naiselle sikiötä tuhoavia aineita."

Maailman lääkäriliitto linjasi lääketieteen etiikkaa natsilääkäreiden epäeettisen toiminnan paljastuttua vuonna 1948 Geneven julistuksessaan: "Pidän ihmiselämää hedelmöittämisestä lähtien, mitä suurimmassa arvossa, enkä uhkauksestakaan käytä lääkärintaitoani ihmisyyden lakeja vastaan."

Abortin puolustukseksi on esitetty, että vaikka sikiö onkin biologinen ihmisyksilö, kyseessä ei kuitenkaan ole ihmispersoonaa. Ihmispersoonan kriteereiksi on asetettu tietoisuus itsestä, oman tulevaisuuden ja menneisyyden tajuaminen ja kommunikointikyky. Nämä ominaisuudet kyllä kuvaavat ihmisajalle luonteenomaisia piirteitä, mutta ihmisyyden ehdoiksi ne ovat mielivaltaisia. Näitä kriteereitä eivät täytä vastasyntyneet tai muutaman kuukauden ikäiset lapset, eivät myöskään syvästi kehitysvammaiset tai dementoituneet aikuiset.

On mielenkiintoista, että idea biologisesta ihmisestä, joka ei kuitenkaan ole ihmispersoonaa, on historiassa toistunut usean kerran. N.300 vuotta ennen Kristusta elänyt kreikkalainen filosofi Aristoteles esitti, että sielu tulee sikiöön vasta tietyssä kehitysvaiheessa, tyttösikiöllä 80 ja poikasikiöllä 40 päivän iässä.

Sen lisäksi, että aborttien hyväksyntä on seurausta yhteiskunnallisten arvojen murroksesta, aborttikäytäntö myös edelleen muovaa yleistä ihmiskuvaa. Kun on otettu ensimmäinen askel ihmisarvon suhteellistamisessa, on johdonmukaista edetä tällä tiellä. Kun useiden viikkojen ikäisiä sikiöitä abortoidaan, miksei lääketieteellisiin tutkimuksiin voitaisi hyödyntää muutaman päivän ikäisiä koeputkialkioita? Kun eduskunnan enemmistö muutti lakia vuosituhannen vaihteessa niin, että koeputkessa synnytettyjen ihmisalkioiden hyötykäyttö ja tuhoaminen sallitaan aina 14 päivän ikään saakka, merkittävin eettinen argumentti oli juuri voimassa oleva aborttilakimme.

Aloittaessani lääketieteen opinnot syksyllä 1978 luentosaleissa kierrätettiin nimilistoja, joissa vaadittiin lääkäreille oikeutta omantunnon syistä kieltäytyä osallistumasta raskauden keskeyttämiseen. Tuo aloite ei ole toteutunut vieläkään, mutta ajattelen, että jos kirjoittaisin aborttia puoltavia lausuntoja tai osallistuisin niiden suorittamiseen, olisin omalta osaltani vastuussa näiden lasten elämästä - viimeistään kerran tilinteon hetkellä Jumalan edessä.

Hedelmöityshoitoihin liittyy myös ihmiselämän alun eettisiä ongelmia. Koeputkihedelmöityksessä syntyy usein ylimääräisiä alkioita, joita ei siirretä kohtuun ja joiden kohtaloksi jää joko pakastaminen tuntemattomaan tulevaisuuteen, hyötykäyttö tutkimusmateriaalina tai tuhoutuminen laboratorion viemäriin. Kahdeksansoluisesta varhaisalkiosta voidaan ottaa yksi tai kaksi solua alkiodiagnostiikkaa varten. Irrotetuista soluista tehdään tutkimuksia mahdollisen kromosomi- tai geenivirheen toteamiseksi. Näin pyritään estämään sairautta kantavan ihmisalkion siirtäminen kohtuun.

Alkiodiagnostiikan eettinen lähtökohta on yksilön ominaisuuksiin perustuva valikointi, jossa esimerkiksi kehitysvammaiselle ei anneta oikeutta elämään ja samalla osoitetaan, että vain terveet lapset ovat tervetulleita tähän yhteiskuntaan. On kysymys jo syntyneen ihmiselämän valikoinnista. Kun alkioita valikoidaan, ei todellakaan enää valikoida pelkkiä ominaisuuksia vaan yksilöitä.

Lääketieteellisen tutkimuksen ja hoidon lähtökohtana tulisi olla ihmiselämän kunnioittaminen kaikissa tilanteissa ja myös keinoalkuisen hedelmöityksen seurauksena syntynyttä alkioita tulisi koh-

della ihmisarvoisella kunnioituksella. Jos alkioiden ihmisarvoa kunnioitettaisiin kattavasti, hedelmöityshoidoissa tuotettaisiin vain sellainen määrä alkioita, mikä siirretään kohtuun.

Toki tieteellisen tutkimuksen vapaus on tärkeä periaate, mutta se ei saa olla ristiriidassa ihmisyyden kunnioituksen kanssa. Perustuslain asiantuntija professori Martin Scheinin kirjoitti jo muutama vuosi vanhassa kolumnissaan: "Lasten hankkimiseen luonnonmenetelmällä liittyy aina riski lapsen vammautumisesta tai perinnöllisestä sairaudesta. Hedelmöityshoitoa koskevan lainsäädännön tulisi asettaa hoitoon turvautuvat mahdollisimman pitkälle samaan asemaan kuin luonnonmenetelmällä lapsia hankkivat. On satoja tuhansia perinnöllisten sairauksien kantajia. Heidän oikeutensa elää ja heidän ihmisarvonsa on täsmälleen sama kuin jokaisen terveen. Lasta harkitsevien on opittava hyväksymään asiaan liittyvä pieni, mutta reaalin riski. Vain tuon riskin hyväksymisestä voi kasvaa sairaiden ja vammaisten ihmisten yhtäläisen ihmisarvon tunnustaminen. Säättämällä lain terveen lapsen syntymisen varmistavasta hedelmöityshoidosta, lainsäätävä antaisi viestin siitä, ettei sairaan lapsen tuottaminen ole Suomessa hyväksyttävää."

ONKO VAMMAISELLA OIKEUTTA ELÄMÄÄN?

Sifra ja Pua, kaksi rohkeaa israelilaista naista harjoittivat kätilön tointa Mooseksen syntymän aikoihin Egyptissä. Egyptin kuningas yritti valjastaa heidät toteuttamaan suunnitelmaansa surmauttaa kaikki israelilaiset poikalapset. Kätilöt kuitenkin pelkäsivät Jumalaa ja jättivät pojatkin eloon. Miten Sifra ja Pua toimisivat tämän päivän terveydenhoidon ammattilaisina? Mitä merkitsee Jumalan pelkääminen lääkärielle, jonka tehtävänä on kertoa mahdollisuudesta välttää Down-vauvan syntymä sikiödiagnostiikan ja aborttien avulla?

Äitiysneuvolan seurantaan on maassamme liitetty viime vuosina kattava seulontajärjestelmä, jolla pyritään löytämään kehitysvammaisia, etenkin Downin syndroomaa sairastavia sikiöitä. Seulontamenetelminä käytetään ultraäänessä todettua niskapaimulöydöstä, seerumiseulaa sekä lapsivesipunktioita. Ongelmana löytyneiden kehityshäiriöiden kohdalla on, että tarjolla ei ole parantavaa hoitoa vaan ainoastaan mahdollinen raskaudenkeskeytys.

Ultraääniseulonta on lapselle ja äidille vaaraton ja kivuton tutkimus. Sillä on myös hyödyllään vaikeasti mitattavaa emotionaalista arvoa. On hellyttävää nähdä lapsensa monitorissa peuhaamassa ja saada ensikuva albumiin. Suomalaisessa selvityksessä ultraääniseulonnalla ei ole todettu olevan tilastollisesti merkittävää vaikutusta syntyvän lapsen terveydentilaan, ei syntymäpainoon, sairaalahoidon tarpeeseen tai vastasyntyneen Apgar-pisteisiin, ei myöskään käynnistysten määrään tai kaksosten ennusteeseen. Ultraääniseulonnan ainoa selkeä tulos perustuu syntymäkauden lapsikuolleisuuden laskuun, mikä saavutetaan lähinnä abortoimalla tutkimuksessa havaitut epämuodostumat. Lasten terveyttä ei tutkimuksella siis pystytä lisäämään, sen sijaan lapsikuolleisuutta siirretään jonkin verran sikiöiden aborttikuolleisuuteen.

Käytännössä seulonta on jo niin systemaattista, että se vähentää merkittävästi syntyneiden Down-lasten määrää. Vuonna 2002 keskeytettiin 66 raskautta, joissa lapsella oli Downin syndrooma ja saman vuonna syntyi 75 Down-vauvaa elävänä. Seulontajärjestelmän seurauksena lähes puolet syntyvistä Down-lapsista abortoidaan. Vammaisuuden ennalta ehkäisyn sijaan on ajaututtu vammaisten eliminointiin.

Vaikka sikiödiagnostiikan yhteydessä korostetaan perheen omaa valintaa, tosiasiaa jo pelkäämään kattavan seulontaohjelman järjestäminen merkitsee vahvaa yhteiskunnallista viestiä suhtees-

sa vammaisten ihmisarvoon. Onko Downin syndrooma sellainen onnettomuus, että yhteiskunnan taholta täytyy tarjota mahdollisuutta tällaisen elämän lopettamiseen?

Tutkimukset osoittavat, että kehitysvammaisen lapsen syntyminen perheeseen ei ole katastrofi, vaan perheet sopeutuvat paljon luultua paremmin elämään vammaisen lapsen kanssa. Down-lapset eivät kärsi poikkeavuudestaan, jos ympäristö ottaa heidät vastaan kuten muutkin lapset. Downin oireyhtymä aiheuttaa henkisen kehityksen taantumaa, mutta tyypillisesti Down-lapset ovat iloisia ja elämästään nauttavia ihmisiä eivätkä yleensä vaadi kalliita erityishoitoja.

Sikiöseulontoja koskevassa keskustelussa nousee usein esiin väite, jonka mukaan jokaisella on oikeus syntyä terveenä. Perusteluna keskeytyksiin johtaville seulonnoille se on kuitenkin yhtä tyhjä kuin ajatus, jonka mukaan jokaisella olisi oikeus elää terveenä. Terveys on tärkeä arvo, jota koko terveydenhuolto on valjastettu tavoittelemaan. Mutta sairaus tai vammaisuus ei vähennä kenkään ihmisarvoa tai oikeutta elämään. Jokaisen odottavan äidin toive terveestä lapsesta ei saisi merkitä sitä, että vammaisella sikiöllä ei olisi oikeutta syntyä lainkaan.

Sikiöseulonnat myös maksavat. Jos Down-seulontaan käytetty raha kohdistettaisiin alkoholistiäitien hoitamiseen, voitaisiin ehkäistä vielä yleisempää kehitysvammaisuutta. Vuosittain maassamme jopa noin tuhat lasta vammautuu pysyvästi kohdussa äidin alkoholin käytön vuoksi. Jokainen raskaana olevan äidin päihteetön päivä parantaa FAS-lapsen ennustetta ja tulevaisuutta. Päihdehoidon ja äitiyshuollon resurssit ja säädökset eivät tällä hetkellä ole riittävät ehkäisemään lasten vammautumista.

Sikiön vammaisuuden perusteella tehtävien aborttien korkeampi ikäraja on ongelma näiden lasten perusoikeuksien kannalta. Raskauden keskeytys voidaan tehdä laillisesti raskauden puoliväliin saakka. Yli 20 raskausviikon ikäinen terveeksi todettu syntymätön lapsi nauttii täysiä ihmisoikeuksia, kun vuonna 1986 aborttilakiin tehdyn lisäyksen nojalla kehityshäiriöisiä sikiöitä voidaan abortoida aina 24. raskausviikkoon asti.

Lain muutosta koskeneen hallituksen silloisen esityksen (HE 26/1985 vp) perusteluissa vedottiin erittäin vaikeiden sikiöepämuodostumien aiheuttamaan henkiseen järkytykseen synnyttävälle naiselle käyttäen ainoana esimerkkinä harvinaista lapsen elinkyvyttömyyden aiheuttavaa aivojen täydellistä puuttumista. Lainmuutoksen yhteydessä myös talousvaliokunta korosti mietinnössään, että raskauden keskeyttämiseen oikeuttavana vaikeana sairautena tai ruumiinvammana voidaan pitää lähinnä keskushermoston vaikeaa vajavuutta tai yleistä elinkyvyttömyyttä.

Kuitenkin eugeenisiin perustein tehdyissä raskauden keskeytyksissä valtaosa on huomattavasti lievemmin sairaita sikiöitä, kuten Downin syndroomaa sairastavia lapsia. Downin syndroomaa potevat lapset ovat yhtä lailla tasapainoisia ja onnellisia ihmisiä kuin muutkin, eivätkä itse kärsi kromosomiston poikkeavuudestaan. He eivät myöskään yleensä vaadi kallista laitoshoidoa, vaan pärjäävät kotihoidossa muiden lasten tavoin. Lain tarkoitus niin sen perustelujen kuin valiokunnan mietinnön osalta onkin ristiriidassa nykykäytännön kanssa, jossa Downin syndrooma muodostaa suurimman yhtenäisen diagnoosiryhmän eugeenisten aborttien joukossa. Eugeneenisiin perustein abortteja tehdään n. 200–250 vuosittain, ja vain noin kymmenellä näistä sikiöistä on lain perusteluissa mainittu elinkyvyttömyyden aiheuttava aivojen täydellinen puuttuminen.

Samoin valiokunta korosti, että raskauden keskeyttämisen ehdottomana takarajana on pidettävä ajankohtaa, josta lapsella on parhaissa mahdollisissa olosuhteissa kyky säilyä hengissä äidin ruumiin ulkopuolella.

WHO:n suosituksen mukaisesti nykyisin 22. raskausviikolla syntynyt tai 500 grammaa painavampi rekisteröidään lapseksi, syntyypä hän elävänä tai kuolleena. Kun pientä keskoslasta teho- hoidetaan, viereisestä huoneesta saatetaan viedä hävitettäväksi samanikäistä abortoitua Down- lasta, jonka sydän vielä lyö.

Lainmuutoksesta käydyn keskustelun yhteydessä kehitysvammaiset antoivat oman julkilausu- mansa, joka alkoi: ”Meillä on oikeus elämään. Jos olisimme saaneet päättää, kyllä itse olisimme halunneet syntyä.” Toki lääketieteen tehtävä on ehkäistä ja parantaa niin sairauksia kuin vammai- suutta, mutta se ei saa koskaan tapahtua ihmisarvoa ja elämää loukaten. Yhteiskunnan tulee vies- tittää, että kehitysvammaisella on alusta lähtien yhtä ehdoton oikeus elämään kuin kaikilla muilla- kin.

Jos Down-sikiö abortoidaan, miksei vanhemmille suoda valinnan oikeutta jo syntyneen monivam- maisen Down-vauvan kohdalla? Näin tapahtuu monessa maassa. Lääketiedetapahtumassa vuonna 1989 käsiteltiin tapausta, jossa HYKS:ssa jätettiin vanhempien toiveesta Downin syn- droomaa ja ruokatorven kehityshäiriötä sairastava vastasyntynyt kuolemaan ilman leikkausta ja nesteytystä. Lapsen hidas ja tuskainen kuolema oli osaston henkilökunnalle niin traumaattinen kokemus, että siellä päädyttiin siihen periaatteeseen, että vammaiset lapset hoidetaan ja leikataan jatkossa samojen periaatteiden mukaan kuin terveetkin.

Haastan kristityt lääkärit ja hoitajat muinaisten kollegoidensa Sifran ja Puan tavoin etsimään oike- at, tälle ajalle kommunikoivat kansalaistottelemattomuuden muodot. Mikään virkavelvollisuus ei oikeuta Jumalan luoman, ainutkertaisen ihmisarvon loukkaukseen.

ÄIDIN VAI LAPSEN HENKI

Voidaanko sitten hyväksyä aborttia missään tilanteessa?

Jos hyväksymme lähtökohdaksi sen, että äiti ja syntymätön lapsi ovat samanarvoisia ihmisiä, heil- lä on silloin myös yhtäläinen oikeus elämään. Tällöin ainoa syy, joka oikeuttaa aborttiin, löytyy tilanteesta, jossa heidän samanarvoiset oikeutensa ovat ristiriidassa. Tämän mukaan ras- kauden keskeyttäminen on moraalisesti perusteltu vain silloin, kun raskauden jatkaminen lapsen syntymään asti aiheuttaisi todellisen uhan äidin hengelle.

Yleensä näissäkin tilanteissa, joissa äidin henki on vaarassa, sikiölläkään ei tilanteen jatkuessa ole mahdollisuuksia elää. Tavallisin esimerkki tällaisesta tapauksesta on kohdun ulkopuolinen raskaus, missä alkio kiinnittyy kohdun ulkopuolelle, tavallisimmin munanjohtimeen. Tällaisen ras- kauden eteneminen aiheuttaa vakavan verenvuodon vaaran äidille, mikäli munanjohdin repeää kasvavan alkion vuoksi. Sikiön poistaminen on oikeutettua ja välttämätöntä tässä tilan- teessa, koska muutoin sekä äiti että sikiö kuolisivat. Kohdun ulkopuolisen raskauden hoidossa ei siis valita äidin ja sikiön hengen välillä, vaan molempien kuoleman ja sikiön kuoleman välillä. On mainittava, että näitä toimenpiteitä ei määritellä tilastoissa raskauden keskeytyksiksi.

Tilanne, jossa jouduttaisiin valitsemaan äidin ja lapsen hengen välillä, on onneksi äärimmäinen harvinaisuus. Eräässä tutkimuksessa, jonka aineistona oli 70 000 synnytystä, löytyi vain yksi tapaus, jossa äidin sairaus oli raskauden aikana johtanut kuolemaan ja joka olisi ollut mahdollises- ti alkuraskauden keskeyttämisellä estettävissä. Tällaisina sairauksina tulevat kysymykseen

esim. äidin vaikea munuais- tai sydänsairaus, jolloin raskauden eteneminen loppuviikoille on mahdollista, mutta aiheuttaa äidin terveydelle suuren vaaran. Usein näissäkin tapauksissa raskaus voidaan viedä siihen saakka, että lapsella on mahdollisuudet jäädä eloon.

Kuitenkin joskus, tosin harvoin, saatetaan joutua tekemään ratkaisuja tilanteessa, jossa on varsin todennäköistä, että vain joko äidillä tai lapsella on mahdollisuus säilyttää henkensä. Tällöin muut, elämisen oikeuden rinnalla vähemmän merkittävät seikat ratkaisevat valinnassa, luonnollisesti aina äidin hyväksi. (On huomattava, että lapsen surmaaminen ei tässä tapauksessa ole toivottu tavoite, vaan päämääränä on molempien hengen säilyttäminen.)

Vaikka Raamattu ei mainitse raskaudenkeskeytyksiä, Jumalan sanan pohjalta löytyy varsin vahvat perusteet vastustaa niitä. Meidän ei tarvitse myöskään nojautua pelkästään yksittäisiin syntymättömien lasten kuvauksiin. Kristinuskon keskeisimmät opetukset luomisesta ja Kristuksen ihmiseksi tulosta puhuvat voimakkaasti kohdussa elävän lapsen ihmisarvon puolesta.

Kysymys elämän alkamisesta on kristillisen ihmiskuvan näkökulmasta vakava, koska ihmisen elämän pyhyys perustuu siihen, että jokainen ihminen on luotu Jumalan kuvaksi. Jumalan pojan ihmisyyys ei alkanut siitä, kun hän syntyi Betlehemin seimeen, vaan siitä, kun hän yhdeksän kuukautta aiemmin sikisi Marian kohtuun. Jos Jumala katsoi pienen ihmisalkion riittävän ihmiseksi tullakseen siihen muotoon, miten me voisimme kyseenalaistaa syntymättömän lapsen oikeuden elämään?

Ainoa merkittävä ero syntymättömän ja vastasyntyneen lapsen välillä on se, että syntymätön lapsi elää kohdussa. Hän on piilossa ihmisten silmiltä ja kehityksen ensiaskeleet tapahtuvat ikään kuin salassa.

Daavid kuvaa tätä tosiseikkaa kauniisti Psalmissa 139:15,16: "Minun luuni eivät olleet sinulta salattut, kun minut salassa valmistettiin, kun minut taiten tehtiin maan syvyyksissä. Sinun silmäsi näkivät minut jo idussani." Daavid ylistää kaikkietävää Jumalaa siitä, että kun hän kehittyi kenties vielä äidiltäänkin salassa kohdussa, niin Jumalalta hänen ruumiinsa ei ollut salattu. Vaikka pieni ihmisen alku olikin kätkeyty kohtuun, hän oli kuitenkin todellinen.

PYHÄ ELÄMÄ VAI HYVÄ KUOLEMA

Niin Suomessa kuin koko läntisessä maailmassa keskustellaan tällä hetkellä kiihtyvästi eutanasiasta, lääkärin oikeudesta surmata potilaansa. Jotkut haluaisivat ulottaa eläinlääkärien hoitokeinot ihmisille. Jos kuolemansairas, kärsivä koira tai hevonen saa armopiikin, miksei myös ihminen?

Hollannissa tuli vuonna 2002 voimaan laki, joka mahdollistaa laillisen eutanasian jopa 12-vuotiaalle lapselle. Belgia seurasi perässä ja useissa EU-maissa on valmisteilla eutanasian hyväksyvä lainsäädäntö.

Olemme merkillisessä tilanteessa, jossa ns. yhteisten eurooppalaisten arvojen alueella sellainen toiminta, joka yhdessä maassa on hyvää lääkärintoimintaa, naapurimaassa katsottaisiin sarjamurhaamiseksi

Hyväksytäänkö Suomessa eutanasialaki, laillinen oikeus armokuolemaan 10–15 vuoden kuluessa? Näin uskoi terveydenhuollon tulevaisuutta pohtinut työryhmä eduskunnan tulevaisuusvalio-

kunnalle tekemässään esiselvityksessä. Arvion perustana oli yhä vahvistuva eutanasiaa suosiva kansalaismielipide. Tutkijat viittasivat selvitykseen, jonka mukaan kolme neljästä suomalaisesta hyväksyisi eutanasiain Hollannin malliin. Armokuoleman vastustajia löytyi tutkituista vain 17 prosenttia. On ihme, jos näin voimakkaasta kansalaismielipiteestä ei seuraa paineita poliittiseen päätöksentekoon. Arkkiatri Risto Pelkonen kommentoi kauhistuneena toisen eutanasian hyväksymistä kannattavan mielipidetutkimuksen tulosta seuraavasti: "Tässä kohtaa olisi ehdottomasti pitänyt olla 0 %. Oltakoon eutanasiasta mitä mieltä tahansa, kyllä silti pitäisi olla selvää, ettei toinen ihminen voi päättää toisen kuolemasta. Siitä ei pitäisi edes keskustella."

Hollannissa on surmattu kymmeniä tuhansia potilaita laittoman eutanasian keinoin jo vuosikymmenten ajan. Käytäntö on vaikuttanut lääkäreiden etiikkaan niin, että arviolta tuhat ihmistä vuodessa tapetaan ilman potilaan pyyntöä. V. -97 julkaistun tutkimuksen mukaan kahdeksan prosenttia alle vuoden ikäisten lasten kuolemista johtui siitä, että lääkäri surmasi vammaisen lapsen. Kehitysvammaisten ja dementiaa sairastavien vanhusten tahdottomat armokuolemat ovat jatkuneet, vaikka ne eivät täytä uuden eutanasiain vaatimusta potilaan omasta vakaasta pyynnöstä. Syksyllä 2005 Hollannin hallitus päätti virallisesti laajentaa eutanasian koskemaan lapsia aina vastasyntyneestä lähtien ja arviolta tuhat hollantilaisista dementikkoja tai kehitysvammaista tapetaan vuosittain ilman omaa pyyntöä.

Ihmisoikeudet ovat universaaleja oikeuksia. Vuonna 1998 hyväksytyn Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2. artiklan mukaan keneltäkään ei saa riistää elämää tahallisesti. Hollannin nykylaki on jo sellaisenaan jyrkässä ristiriidassa sekä yleisen ihmisarvon kunnioituksen että lapsen oikeuksien periaatteiden kanssa. Täysin tuomittavaa on ryhtyä surmaamaan puolustuskyvyttömiä ihmisiä, jotka eivät itse ole kuolinapua pyytäneet. Hollannin esimerkki on osoittanut, että kun riittävä laillisuusvalvonta ei ole mahdollista, hyväksymiskynnys kontrolloimattomaan eutanasiaan alenee. Ei tule säätää lakeja, joita ei voida valvoa.

Sana eutanasia tulee kahdesta kreikankielisestä sanasta, "eu" ja "thanatos", jotka ovat käännettyinä "hyvä" ja "kuolema" (1). Tällä sanalla on alun perin tarkoitettu hiljaista, helppoa ja rauhallista kuolemaa sekä hoitotapaa, jonka avulla lääkäri on saanut kuoleman potilaalle mahdollisimman rauhalliseksi ja tuskattomaksi. Alkuperäinen käsite on sittemmin hämärtynyt sen vuoksi, että eutanasiassa on jo toista sataa vuotta tarkoitettu armomurhaa.

Eutanasiakeskustelussa käytetään usein termejä aktiivinen ja passiivinen eutanasia. Aktiivisella eutanasialla tarkoitetaan henkilön tappamista jollakin suoranaishalla aktilla, teolla, kuten kuolettavalla myrkyllä.

Passiivinen eutanasia tarkoittaa potilaan kuoleman tahallista jouduttamista sillä, että hänelle ei anneta hänen elämänsä jatkumisen kannalta välttämätöntä hoitoa. Yleisessä keskustelussa passiiviseksi eutanasiaksi kuitenkin usein virheellisesti kutsutaan järkevää ja inhimillistä kuolevan potilaan hoitoa, jossa hyödyttömät ja kärsimyksiä aiheuttavat hoitomuodot riisutaan pois. Potilaan hoidosta kieltäytymistä ei voida myöskään nimittää passiiviseksi eutanasiaksi. Aktiivisessa eutanasiassa ja avustetussa itsemurhassa toiminnan päämäärä ja teon tarkoitus on potilaan kuolema. Hyödyttömien hoitojen lopettamisessa päämääränä ei ole potilaan kuolema, vaan hoidoista koituvan epämukavuuden ja kuolinprosessin pitkittymisen välttäminen. Passiivinen eutanasia on käsitteenä ristiriitainen ja siksi sitä suositellaan vältettäväksi.

Suomen lainsäädäntö ei tunne eutanasian käsitettä. Rikoslain mukaan henkilön omasta vakaasta pyynnöstä tapahtuva surmaaminen on rangaistavaa. Pyynnöstä surmaaminen tulee nykyisin arviotavaksi lähtökohtaisesti tappoa tai surmaa koskevan tunnusmerkistön mukaan. Itsemurhassa

avustaminen ei ole rangaistavaa, mutta oikeuskäytäntöä ei juuri ole. Rangaistavuuden raja on jos-sain määrin epäselvä. BBC uutisoi jo vuosia sitten Suomen olevan ainoita maita Ruotsin, Belgian, Oregonin osavaltion ja Sveitsin ohella, jossa itsemurhassa avustaminen ei ole kriminalisoitu.

Sveitsiläinen 1998 perustettu Dignitas-yhdistys tarjoaa myös suomalaisille avustettua itsemurhaa. Kasvava määrä parantumattomasti sairaita henkilöitä eri puolilta Eurooppaa on liittynyt Dignitaksen jäseniksi ja ostanut matkalipun Sveitsiin saadakseen apua itsemurhassaan. Noin 150 henkilöä on tähän mennessä käyttänyt yhdistyksen apua kuolemiseen. Potilaan on itse pystyttävä ottamaan tappava barbituraattiansa tai avattava tippaletkun sulkija kahden todistajan läsnä ollessa. Dignitas avustaa myös mielenterveydellisistä syistä kuolemaa haluavia esimerkiksi skitsofreniasta kärsiviä. Avustettavat voivat olla siis henkilöitä, jotka eivät tilansa vuoksi voi tehdä oikeudellisesti pätevää pyyntöä.

Dignitaksen työntekijän lisäksi todistajana on oltava vähintään kaksi muuta henkilöä. Näin toimitaan, jotta vältettäisiin murhasyytteet. Yhdistyksen toiminta perustuu Sveitsin rikoslain 115 artiklaan, jonka mukaan on lainvastaista antaa apua itsemurhassa, jos avun antaja saa siitä taloudellista etua. Toiminta rahoitetaan tästä syystä jäsenmaksuilla ja avustuksilla. Esimerkiksi Iso-Britanniassa on pohdittu sitä, onko eutanasiaa kannattava yhdistys toiminut vastoin lakia neuvossaan Dignitaksen asiakkaaksi. Suomessa Exitus ry:n antaa tietoja Dignitaksen jäsenyydestä internet-sivullaan. Myös Dignitaksen Internet-sivuilla on linkki Exituksen sivuille. Jos suomalaisten itsemurhamatkailu Sveitsiin alkaisi toteutua käytännössä, mielestäni tulisi harkita sitäkin, pitäisikö itsemurhassa avustaminen lailla kieltää.

Hollantilainen lääkäri Bert Keizer, on todennut: "Mieluummin kuolisin maassa, jossa eutanasia on kielletty, mutta jossa lääkärit osaavat hoitaa kuolevaa potilasta humanilla tavalla kuin maassa, jossa palliatiivinen lääketiede laiminlyödään, mutta eutanasia järjestyy helposti." (Hollannissa 84 % eutanasiaa pyytävistä kärsii kivuista ja 70 %:lla on hengitysvaikeuksia. Näillä luvuilla ei voida millään mittareilla puhua hyvästä palliatiivisesta hoidosta. (Lähde Ylähuoneen pöytäkirja, Iso-Britannia.)

Miksi eutanasia on ajankohtainen nyt? Kivun ja muiden oireiden hoito on kehittyneempää kuin koskaan ihmiskunnan historiassa. Miksi kärsivän potilaan aktiivinen surmaaminen myrkkyruiskein pitäisi laillistaa nyt, kun sitä ei hyväksytty aikana, jolloin moni kuoleva joutui viimeisinä elinhetkinään kiduttaviin kärsimyksiin?

Hollannin tilastot osoittavat, että merkittävin syy eutanasian pyytämiseen ei ole kipu, vaan yksinäisyys ja pelko joutua riippuvaiseksi muiden avusta. Depressio eli masennus on eutanasiatoiveiden taustalla useammin kuin on tiedostettu. Tuoreen hollantilaistutkimuksen mukaan depressio nelinkertaistaa eutanasiapyynnön todennäköisyyden loppuvaiheen syöpäpotilailla.

Potilaan kuolemantoive sisältääkin useimmiten kysymyksen: "Välittääkö kukaan minusta? Olenko jo täysin tarpeeton?" Tällaiseen kyselyyn ei tule vastata kuolinpiikillä, vaan inhimillisellä tuella, välittämällä ja tasokkaalla saattohoidolla. Eutanasiailailla viestittäisiin asennetta vammaisten ja sairaiden ihmisten elämän arvottomuudesta. Itsemurhista vain mitättömän pieni osa tehdään vakavan sairauden vuoksi. Miksi tukisimme vammaisten tai vaikeasti sairaiden ihmisten itsetuhoajatusta lain muutoksella, kun samalla pyrimme ehkäisemään itsemurhia?

Eutanasiavaatimukset ovat aikamme arvomurroksen hedelmää. Pinnallinen mielihyväkulttuuri ajaa ihmiset pakenemaan elämän rajallisuutta kuolemaan. Jos elämän tarkoitus määrittyy mielihyvän tavoittelun kautta, sairauden tai vammaisuuden tuomat rajoitteet näyttäisivät tuhoavan elämän mie-

lekkyuden tyystin. Nykyihmisen on vaikea hyväksyä, että heikkous ja kärsimykset kuuluvat elämään.

Asennetutkimuksen pelottavimmat näkemykset löytyvät niiltä, jotka perustelevat kuolinapua helptuksena kaikille tai yhteiskunnan säästönä. Kun tiedämme, että 50 % koko terveydenhuollon kustannuksista menee väestön viimeisten kolmen elinkuukauden hoitoon, eutanasiasta saattaa pahimmillaan tulla houkutteleva vaihtoehto niukkenevien terveydenhuollon resurssien aikana.

Nämä ovat juuri niitä perusteluja, jotka tulivat tunnetuksi Saksan maaperälle hieman ennen toista maailmansotaa perustetuista eutanasiainstituuteista. Näihin laitoksiin kuljetettiin lyhyessä ajassa 275 000 ihmistä; kehitysvammaisia, mielisairaita, vanhuksia ja kroonisesti sairaita. Eutanasiaa puolustettiin yhteiskunnallisten ja taloudellisten seikkojen lisäksi myös kärsimysten lopettamisella, armeliaisuudella ja omaisten rasituksen helpottamisella. Eutanasiaa markkinoitiin propagandaelokuvalla, jossa kerrottiin MS tautia sairastavan naisen elämäntarina. Tarina huipentui siihen, kun naisen aviomies, joka oli lääkäri, lopetti hänen tuskansa armomurhan kautta, samalla kun toinen lääkäri soitti kaunistaa pianomusiikkia viereisessä huoneessa.

Eutanasiaa perustellaan ihmisen itsemääräämisoikeudella. Jos ihminen saa päättää elämästään, miksi ei sitten kuolemastaan? Perustelu on kuitenkin ongelmallinen. Itsemääräämisoikeus näin ymmärrettyinä tarkoittaisi sitä, että potilas voisi sanella lääkärilleen, miten häntä tulee hoitaa. Tämä periaate ei sellaisenaan koske mitään hoitoa. Itsemääräämisoikeuden ydin on siinä, että potilaalla on oikeus kieltäytyä hoidosta, mutta ei oikeutta päättää itse, mitä hoitoa hänelle annetaan. Miksi juuri eutanasia olisi poikkeus tästä periaatteesta?

Mikäli ihmisellä ajatellaan olevan oikeus päättää kuolemastaan toisen ihmisen teon kautta, tämä väistämättä merkitsee jollekin lankeavaa velvollisuutta suorittaa surmaaminen. Lääkäreiden keskuudessa onkin kysely, aikovatko päättäjät perustaa tehtävään haluttomien lääkäreiden sijaan uuden ammattikunnan, kuolinryhmän, toteuttamaan armokuolemia. Surmaaminen ei ole vaikeaa, miksei mikä tahansa ammattikunta voisi ottaa sen hoitaakseen? Yhdysvaltalainen filosofi Carl Elliot on ehdottanut ironisena ajatuskokeena, että filosofeja koulutettaisiin avustamaan itsemurhissa ja toteuttamaan ihmisten eutanasiatoiveita. Perusteluksi hän esitti sen, että juuri filosofit usein argumentoivat aktiivisen eutanasian puolesta, kun taas lääkärikunta sitä vastustaa.

Lääkäriliiton julkaisemassa ”Lääkärietiikka” ohjeistossa otetaan selkeän ja yksiselitteisen kielteisen kanta eutanasiaan. Maailman lääkäriiliiton kannan mukaan eutanasia on ristiriidassa lääketieteen eettisten periaatteiden kanssa ja lääkäreiden tulisi pidättyä siitä, vaikka se olisi maan lakien mukaan sallittua. Perinteisessä lääkäri Hippokrateen valassa vakuutetaan: ”En tule antamaan kenellekään kuolettavaa myrkkyä, jos minulta sellaista pyydetään, enkä mitään neuvoa sen valmistamiseen.” Kyynisesti voidaan huomauttaa, että myös gynekologiliitto vastusti aborttilakia ennen sen voimaantuloa.

Ihmiselämän kunnioituksen periaatteen murtuminen olisi lääkäreiden kohdalla erityisen vakavaa. Jos elämän tuhoamisen periaate hyväksyttäisiin hoitovalikoimaan, lääkäri voisi alkaa asenteellisesti suosia valintoja, jotka eivät edistäkään potilaan elämää. Jos lääkäri on virassa, johon kuuluu raskauden keskeytysten suorittaminen tai käsittely, hänellä ei ole oikeutta vakaumukseensa vedoten kieltäytyä näistä tehtävistä. Voisiko eutanasioikeudesta muodostua samanlainen taakka lääkärikunnalle, jonka ammattietiikan perustana on elämän suojeleminen?

Postmoderni aika on kadottanut käsityksen elämän pyhydestä. Postmodernismissä ei ole olemassa universaalia etiikkaa, moraalista auktoriteettia tai yleispäteviä arvoja. Merkittävästi individualismin, yksilökeskeisyyden korostaminen kääntyy ihmisarvon ehdottomuutta vastaan.

"Jos Jumala on kuollut, silloin kaikki on sallittua." Tällä lauseella kirjailija Dostojevski ilmaisi Jumalasuhteen ja moraalien välisen yhteyden. Todellinen etiikka, oikean ja väärän erottaminen nousee siitä, että ihminen on teoistaan vastuullinen itsensä yläpuolella olevan auktoriteetin, Luojan edessä. Jos Jumalaa ei ole olemassa, ihminen itse jää oman moraalin mitaksi ja määrittäjäksi. Etiikasta tulee suhteellista ja tilannesidonnaista. Kuka voi silloin lopulta sanoa, onko toisen ihmisen elämän lopettaminen väärin, ajatellaanpa sitten terrori-iskuja, etnisiä puhdistuksia tai raskaudenkeskeytyksiä?

Johdonmukaisimmillaan tässä ajattelussa ihmisellä ei ole sinänsä mitään moraalista erityisasemaa tai hänen elämällään mitään erityistä arvoa oman lajinsa perusteella eläinkunnan keskellä. Ihmisen arvo määräytyy lähinnä sen perusteella, miten laadukasta ja kehittyneitä hänen elämänsä on ja miten paljon hänellä on arvoa muille ihmisille.

Mieleeni on jäänyt hetki halvaantuneen vanhuksen vierellä opiskeluaikani lääketieteellisessä tiedekunnassa. Hän kertoi minulle tärkeästä keskustelusta, jonka hän oli käynyt jo eläkkeelle jääneen lääkärin kanssa suusia aiemmin. Sairastuttuaan vuodepotilaaksi hän oli masentuneena valittanut: "Mitä hyötyä meistä raihnaisista vanhuksista kenellekään on? Joutaisimme kuolla." Hän oli saanut vastauksen: "Te suoritate yhteiskunnan tärkeintä tehtävää. Te opetatte meille, mitä on lähimmäisen rakkaus."

Postmoderni aika, jota elämme, on kadottanut käsityksen ihmiselämän pyhydestä. Ihmisen elämän arvosta on tullut suhteellinen käsite. Emeritusprofessori Jorma Palo vaati armokuoleman laillistamista Helsingin Sanomissa julkaistussa kirjoituksessaan ja samalla kirkon pysymistä erossa eutanasiakeskustelusta. Hän tiivisti: "Päätösvallan siirtäminen kirkon tapaan Jumalalle on näennäinen toimenpide, koska päättäjät on myös silloin ihminen. Ihmiskunnan ulkopuolista päätösinstanssia kun ei ole, vaan mahdollinen jumala asustaa itse kunkin aivoissa."

Jorma Palo tarttui rohkeasti eutanasiakeskustelun ydinkysymykseen. Eutanasiakanta on tutkimusten mukaan vahvasti yhteydessä henkilökohtaiseen arvomaailmaan. Eutanasian torjujat perustelevat näkemyksensä tavallisimmin kristillisellä ihmiskuvalla. Eutanasiafilosofian puoltajat taas usein asettavat kyseenalaiseksi ihmiselämän erityisen arvon luomakunnan keskellä. Jos sairas koiravanhus saa kuolinpiikin, miksei myös ihminen? Armokuoleman on kuulunut eläinlääkäreiden luonnolliseen keinovalikoimaan. Perinteinen lääketieteellinen ja rikosoikeudellinen näkemys sen sijaan pitää ihmiselämää arvokkaana sinänsä, yksilön toimintakyvystä tai elämänlaadusta riippumatta. Ihmisen surmaaminen hänen omasta pyynnöstäänkin on lain vastaista. Kristillisellä ihmiskuvalla on ollut ratkaiseva merkitys tämän käsityksen syntymisessä.

Eläinoikeusaktivistien Raamatussa, ympäri maailmaa bestsellerinä myydyssä australialaisen Peter Singerin teoksessa "Oikeutta eläimille" todetaan: "On olemassa eläimiä, joiden henki on millä kriteerillä tahansa arvokkaampi kuin joidenkin ihmisten. Simpanssilla, koiralla tai sialla esimerkiksi on kehittyneempi tietoisuus itsestään kuin vaikeasti kehitysvammaisella lapsella tai erittäin seniiliin tilaan päätyneellä vanhuksella." Singer löytää samoista ajatuksista moraalisen oikeutuksen vastasyntyneiden vammaisten lasten surmaamiselle, raskaudenkeskeytykselle ja eutanatialle, vähemmän arvokkaana pitämänsä ihmiselämän lopettamiselle.

Lähes 90 % suomalaisista on sitä mieltä, että Raamatun kymmenen käskyä sopivat nykypäivän elämänohjeiksi. Kuitenkin samaan aikaan kolme neljästä suomalaisesta olisi valmis laajentamaan lääkäreiden toimenkuvaan potilaittensa surmaamiseen. Mihin on unohtunut viides käsky? Ja mitä se on? Selkeälle, arjen tasoiselle käskyjen selitykselle on ajassamme ilmeinen tilaus.

Toisen Samuelin kirjan ensimmäisessä luvussa kuvataan mielenkiintoinen tapaus, joka täyttää tahdonalaisen aktiivisen armomurhan nykyisen määritelmän mittapuut. Israelin kuningas Saul oli joutunut taistelussa häviölle, jolloin hän pyysi aseenkantajaansa surmaamaan hänet miekalla. Hän siis pyysi avustettua itsemurhaa. Aseenkantaja ei suostunut siihen, jolloin Saul heittäytyi itse miekkaan. Saul ei kuitenkaan kuollut heti, vaan hän tuskissaan pyysi paikalle osunutta amalekilaista nuorukaista surmaamaan hänet. Hän sanoi: "Astu luokseni ja surmaa minut, sillä minä olen kangistumassa, vaikka olenkin vielä täysin hengissä." (2 Sam. 1:9). Amalekilainen nuorukainen suostui pyyntöön ja surmasi hänet. Hän vielä myöhemmin puolusti tekoaan: "Niin minä astuin hänen luoksensa ja surmasin hänet, sillä minä käsitin, ettei hän sortumisensa jälkeen jäisi henkiin." (2 Sam. 1:10.)

Kuningas Saul oli siis jo hitaasti kuolemassa. Hän kärsi avohaavan aiheuttamista tuskista. Hänellä ei ollut toiveita parantumisesta, ja hän itse täydessä ymmärryksessään pyysi tahdonalaista eutanasiaa. Hänen kuolemantahtonsa vaikutti vakuuttavalta, olihan hän yrittänyt tappa itsensä. Tällaisessakaan tilanteessa raamattu ei osoita hyväksyntää teolle, vaan amalekilainen mies sai ankaran rangaistuksen. Hänet tuomittiin kuolemaan. Kuningas Daavid sanoi hänelle: "Sinun veresi tulkoon oman pääsi päälle, sillä oma suusi on todistanut sinua vastaan, kun sanoit `Minä olen surmannut Herran voidellun.'" (2 Sam. 1:16).

Miksi amalekilainen nuorukainen sai niin ankaran tuomion teosta, jota moni aikamme eetikko luonnehtisi kauniilla sanoilla kärsimysten lopettamiseksi, kuolevan auttamiseksi, armon tai säälin osoittamiseksi tai rakkauden teoksi?

Daavidin vastauksessa on viittaus Jumalan sanoihin, joissa ihmisen elämän koskemattomuus perustellaan sillä, että Jumala on luonut hänet omaksi kuvakseen: "Teidän oman verenne minä kosten; jokaiselle eläimelle minä sen kosten, ja myöskin ihmiselle minä kosten ihmisen sielun,... sillä Jumala on tehnyt ihmisen kuvaksensa." (1 Moos. 9:5,6). Jumala siis suhtautuu tähän asiaan varsin vakavasti, ja niin meidänkin tulisi.

Iso-Britanniassa, jossa käydään toistuvaa keskustelua eutanasian laillistamisesta, buddhalaisten, kristittyjen, juutalaisten, hindujen, juutalaisten, muslimien ja sikhien johtajat antoivat yhteisen eutanasiaa vastustavan kirjelmän parlamentille. Tässä mielenkiintoisessa julkilausumassa vaaditaan mm. että palliativista hoitoa tulee tarjota tasapuolisesti koko maassa sekä parantumattomasti sairaiden että heidän perheidensä tilanteen helpottamiseksi. Kirjelmässä todetaan, että maissa joissa eutanasia on laillistettu, on kohdattu vakavia ongelmia. Hollannissa 1: 32 kuolemasta johtuu laillisesta tai laittomasta eutanasiasta. Iso-Britanniassa sama suhde johtaisi vuosittain 13 000 kuolemaan.

Nämä hengelliset johtajat ovat erityisen huolissaan siitä, että jos avustettu itsemurha ja eutanasia hyväksytään, sosiaalinen ilmapiiri muuttuu radikaalisti siihen suuntaan, ettei elämän arvoa enää tunnusteta. Elämäntilanteessaan haavoittuvat – vanhukset, yksinäiset, sairaat ja masentuneet – kokevat (joko kuviteltua tai todellista) painostusta suostua eutanasiaan. Niin sanottu "oikeus kuolla" muuttuisi helposti velvollisuudeksi kuolla ja taloudelliset paineet olisivat painavia perusteita päätöksenteossa.

Eutanasiaa puoltavat kansalaiset ilmaisevat usein pelon joutua persoonattoman liukuihinmaisena hoitojärjestelmän kohteeksi, jossa heidän yksilöllisiä tarpeitaan tai toiveitaan ei oteta huomioon. Tämän tulisikin johtaa koko terveydenhuoltojärjestelmämme vakavaan itsetutkiskeluun. Kuolevien potilaiden arvokasta saattohoitoa on kehitettävä ja saatettava se kaikille mahdolliseksi hoitopaikasta riippumatta. Niin lääkäreiden kuin hoitajien koulutuksessa tulisi panostaa saattohoitoon perustasolta lähtien. Johtolauseenamme ei tule olla sanonta ”Kärsimys jalostaa” vaan pyrkimys kehittää suomalaisesta saattohoidosta niin laadukasta, että potilas saa elää viimeiset aikansa ilman kipuja, tuntien olevansa arvokas viimeiseen hengenvetoon saakka. Potilasta ei tarvitse tappaa, jotta kipu saadaan vaiennettua.

Tekniset valmiudet kivun, pahoinvoinnin, oksentelun ja muiden vakavienkin oireiden hoitoon ovat hyvät, mutta inhimillisen tuen määrässä ja potilaan yksilöllisyyttä korostavissa hoitoasenteissa on puutteita. Vanhainkotien ja terveyskeskusten vuodeosaston henkilöstön määrää on supistettu paikoin niin, että henkilökunnalla ei ole enää riittävästi aikaa potilaan henkiseen tukemiseen. Potilas saattaa aistia aiheuttamansa työtaakan ja kokee olevansa arvoton ja hyödytön niukkojen resurssien kuluttaja.

Omasta elämäntilanteesta käsin on vaikea asettua potilaan asemaan. Terve ja toimintakykyinen ihminen saattaa pitää halvaantuneen tai sairaalavuoteeseen sidotun ihmisen elämää hyödyttömänä ja arvottomana kärsimyksenä. Potilas itse saattaa myös kokea olevansa rasitukseksi tai hyödytön sairautensa vuoksi, joko kuviteltujen tai todellisten asenteiden vuoksi.

Sain puhelinsoiton naiselta, joka kysyi: ”Tarkoittaako saattohoito sitä, että potilas siirretään osaston varastohuoneeseen, eikä anneta hänelle ruokaa eikä juomaa.” Hän kertoi sairaasta puolisostaan, jolle oli kaupunginsairaalassa ilmoitettu aloitettavan saattohoito ja samana päivänä siirretty yli paikalle varastohuoneeseen.

Ihmisen elämä on pyhää ja sen tulee olla koskematon, koska Jumala on luonut ihmisen kuvakseen. Maailmankaikkeuden Luoja on antanut jokaisen ihmisen elämälle huikean arvon. Kukaan ei ole ansainnut omaa elämäänsä. Elämä on lahja. Vain Jumalalla, elämän antajalla, on oikeus ottaa tämä lahja pois.

Elämän pyhyys avaa syvimmiltään näkymän koko kristinuskon ydinsanomaan. Sanoma rististä on mieletön, jos ihmisen elämä ei ole pyhä ja ihmisarvo ehdoton. Jumala ei antanut omaa poikaansa, kalleintaansa kuolemaan sattumanvaraisen kehityksen seurauksena syntyneiden olioiden vuoksi, vaan ainutkertaisen arvokkaiden, Jumalan kuvaksi luotujen ihmisten vuoksi.